

SLAVJAN.

Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i
prosvětjljene.

Vreduje i na světlo dava Matija Majar v Celovcě (Klagenfurt).

Číslo 10. Izhadja desetput v letě po jednoj čěloj listině i
velja s poštninoy 3 florinte ali 2 rublja.

1873.

Poziv na predplatu.

„Slavjan“ ostane i v napred, kako do sada, naměnjen Slavjanam književnim i prosvětjljenim i bude sprijemal dopise v kteromkoli narečji slavjanskom, budi latinicoj budi cirilicoj: ale stalna njegova težnja bude, da se v spisah i knjigah vsemu slavjanstvu naměnjenih upelje cirilica, kako alfabet vseslavjanski. Ako bi imeli Slavjani književen obče-slavjanski jezik uže ustanovljen i upeljan, bi se ga „Slavjan“ radostno služil, doklež toga nije, bude se pako služil jezika uzajemnoga, da se koliko moguče pišući bližamo i posljednič sbližamo.

Prosimo spisovatelje raznih slavjanskih plemen, da bi se oglasili někada s někim dopisom, tēm stava časnik zanimivěji. Vredništvo se bude trudilo i tersilo, da donša „Slavjan“ sostavke o slavjanskoj naukě, o predmetah vsa slavjanska plemena zanimajučih. Tak predmet je spis: „Слѣди праславјан“, kteri se bude nadaljeval i bude od sada napred mnogo zanimivěji, nego je bil do sada, jerbo sada stupa na slavjansko zgodovinsko polje; do sada ni se vidilo jasno, da vse to, čto se je razlagalo, spada v zgodovinu slavjansku i radi toga su se ti vědečki sostavki toga spisa činili i kazali někako suhoparnimi, pa to ni moglo jinače biti. Te spis odkriva scěla nova izslėdovanja o naj starěšej i naj davnejšej zgodovinė slavjanskoj, trěbalo je položiti osnovu krepku, ju vědečki utverditi i dokazami podpreti, jerbo sgrada zgodovine slavjanske je ogromna visoka i obširna, odtuda je izviralo, da su se kazali prvi sostavki několiko suhoparnimi, toliko zaniměje i ljubopitněje bude obseg spisa v tom, čto sada bude naslėdovalo.

Vredništvo se vseserdno zahvali podpornikam „Slavjana“, kteri su ga podpirali predplatujuč se na njega, se zahvali vsem skupa i vsakomu po sebi i prosi, da se i v napred okažu blagodušnimi podpornikami našega slavjanskoga časnika, da se na njega predplate i ga po priloznosti i dalje ozname i razšire: tem ne podpiraju samo te časnik, nego vlastno podpiraju slavjansku uzajemnost. Toliko predplatiteljev je vsakako neobhodno potreba, da se papir, tiskarina i poštarina doplača; bez naležite podpore oslabivlja i poslednič oslabi i naj iskrenjša naměra i dobra želja ostane samo prazdna i žalostna želja bez zaželjenoga uspeha; čto se ne smě zgoditi.

„Slavjan“ izhadja desetput v lětě po jednoj čeloj listině i velja s poštuinoj za čelo lěto 3 fiorinte ali dva rublja. Gosposi prijatelji i podporniki slovstvene uzajemnosti se tem učtivo povabe, da blagovole se predplatiti na te časnik i napisati svoje ime, ime svojega prebivališča i poslednje pošte i poslati peneze, (dengi) poštnine prosto (franco) podpisanomu vredničtvu o pravom časě, da se vě, v kolikih iztisah se časnik ima tiskati.

Vredništvo „Slavjana“

v Celovcě (Klagenfurt, Kärnten, Avstrija).

Русская

и такъ называемая общая музыка.

(Посвящается старому товарищу М. П. Погосину.)

Pod tem naslovom stal je važen sostavek od g. K. V. O. (Князя В. Одоевского?) v novinah „Русский Nr. 11. и 12. 1867 г.“ i pred seboj imamo knjižicu prepečatanu iz novin „Русский“. Iz te knjižice si dovolimo několiko misel po izvorě, po podliniku, važnosti radi svojim čitateljam priobčiti i onda svoje misli predložiti. V toj knjižicě se med ostalim piše:

Разработка нашей Русской музыки не можетъ быть дѣломъ одного человѣка; она требуетъ разностороннихъ свѣденій, разностороннихъ наблюдений, изысканій: и техническихъ, и археологическихъ, по предметамъ почти еще не затронутымъ; словомъ, общаго, дружнаго содѣйствія.

Я раздѣляю мнѣніе тѣхъ, прежде немногихъ, а теперь многихъ людей, которые убѣждены не только въ томъ, что Русская

музыка существуетъ; но и въ томъ еще, что ея са́мобытный характеръ способенъ къ развитію въ чисто художественной сферѣ. Въ этомъ дѣлѣ еще много спорнаго, или скорѣе темнаго.

Въ нашихъ Русскихъ напѣвахъ должно отличать двѣ эпохи: одна — древняя; къ ней принадлежатъ пѣсни старинныя, вообще до-Петровскія, всѣ сочиненныя не только въ чисто диатонической гаммѣ, но и въ такихъ звукорядахъ, которые весьма сходны съ донынѣ сохранившимися древними Индійскими звукорядами. Индійскіе звукоряды указаны между прочимъ въ слѣдующей книгѣ: *The works of Sir William Jones*; этой книги извѣстны два изданія — одно 1799—1801; другое 1808. Существуетъ Нѣмецкій переводъ (Далберга), той части которая относится къ Индійскимъ погласицамъ: *On the musical modes of Hindus*. Какъ бы желательно было, чтобы наши Санскритологи повѣрили данныя, собранныя Англійскимъ авторомъ. Здѣсь — исходный пунктъ для весьма важныхъ, не только музыкальныхъ, но и общенсторическихъ наведеній. Мы не осмѣливаемся, но указываемъ какъ на фактъ весьма любопытный, и заслуживающій, во всѣхъ смыслахъ, внимательнаго изученія. Этому средству въ самомъ матеріалѣ Индійскихъ и Русскихъ мелодій должно приписать замѣчаемое путешественниками сходство между индійскими и нашими, преимущественно старинными, напѣвами.

По моему убѣжденію, можетъ быть, ошибочному, но имѣющему широкое основаніе, именно старинныя напѣвы, то есть первой эпохи, и должны быть принимаемы за первообразъ нашей народной музыки; они отозвались во всѣхъ послѣдующихъ народныхъ пѣнопѣніяхъ.

Довольно замѣчательно, что всѣ почти безъ исключенія Польскія пѣсни имѣютъ характеръ мазурки, или другаго танца, такъ называемаго „Польскаго“; то и другое постоянно въ $\frac{3}{4}$, эта странная наклонность является въ Польской музыкѣ съ весьма давнихъ временъ; въ Лексиконѣ Совинскаго (*Les Musiciens polonais par Albert Sowinsky — un vol. in 8° Paris 1857 — p. 3, 4 et 15.*) приведены древнѣйшія Польскія мелодіи, между коими одна канціональ или кантичка „*Wzłobie leżu, или Jezusowi Chrystosowi*“ есть уже мазурка, а въ еще древнѣйшей мелодіи, относимой къ 995 году, по замѣчанію самаго Совинскаго, заключеніе имѣетъ уже форму „Польскаго“. Напротивъ, въ Велико-русскомъ пѣніи не встрѣтите почти никогда трехъ четвертнаго ритма.

Если позволено, музыкальнымъ путемъ, коснуться этнографическаго вопроса, то можно было бы доказать, что музыка называемая польскою, характеризуемая „Мазуркою“, и „Польскимъ“ есть музыка особаго племени, пришельцевъ (шляхты?): она не имѣетъ ничего общаго съ народною, славянскою музыкаю и какъ бы насильно навязана народу.

Въ числѣ доказательствъ, можно указать на весьма старинную, и едва-ли не изъ временъ языческихъ, пѣсню, столь общезвѣстную во всей Россіи: „ай мы просо сѣяли“. Самое названіе растенія не указываетъ ли на ея Южное происхожденіе? У меня собрано нѣсколько вариантовъ этой пѣсни, и всѣ они — чисто русскіе, не только принадлежатъ ко Второму Гласу, но состоятъ именно изъ тѣхъ нотъ, которыя содержатся въ одной изъ вышеупомянутыхъ Индійскихъ Погласницъ; Джонсъ (Jones) обозначаетъ ее названіемъ: Carnati.

Не любопытно ли такое сближеніе народностей, отдаленныхъ другъ отъ друга и временемъ и пространствомъ?

Предоставляемъ историкамъ, этнографамъ, филологамъ и археологамъ: во первыхъ, опредѣлить, хоть приблизительно, эпоху этой замѣчательной пѣсни, кажется намекающей на обычай увоза невѣстъ, — и разяснить наконецъ, что значатъ слова припѣва: Дидъ Ладо? а во вторыхъ, подвергнуть всѣ представляемыя музыкаю данныя исторической критикѣ. —

Primetba vredničtva. Ruska narodna pésen, ktera začínja:

А мы просо сѣяли, сѣяли

Ой Дидъ Ладо, сѣяли, сѣяли...

spada med naj starějše, ne samo ruske, nego i slavjanske napěve. Ta pésen je tako stara, da uže njen pripěv je ljudstvu zatemnel; ne vé se, kako je izvorno glasil i čto vlastno znači. J. Сахаровъ v svojej knjigě: Сказанія русскаго народа. Санктпетербургъ 1841. г. navodi slédeče razlike (varianten) toga pripěva, namreč:

Ой Дидъ Ладо — ой Диди, ой Ладо! — ой Дидъ со Ладой!
— ой Диде Ладо! — Ладо мое, Ладо! —

Pravilno i po praslavjanski glasi te pripěv:

Ой диди ладо, — ой диди ладо моя!

Ой je obče znana nepreměniteljna častica (Empfindungswort); диди je nepreměniteljna častica nahodeča se v naj starějših pěsnah ruskih, obče navadna Slovencam i Serbam i znači: oj titi = oj kako krasno, kako lépo, kako prijetno! — Pri Slovencah v ziljskoj dolině se sveže dētetu na pravu ruku něčto černjeloga = krasnoga, ali něčto uprižanoga = pestroga, kako narukvica (Bracelett) i veselečemu se nad tēm dētetu se reče: Oj titi, to je lépo! Ješče se spomēnjam, da su meně takže navézali tak e a c rekuč: oj titi! kako je lépo! — Vuk Štef. Karadžić ima v svojem rěčniku serbskom: диди in der Redensart: ај диди! schön, trefflich, pulcer: ај диди конь! ај диди момак! ај диди дјевојка! ај диди купус! ај диди месо! и. т. д.

Ладо je od slova лада vocativ jednotni, čto se vidi iz predstoječe častice *oj* i znači: узаймное соглашенье, согласіе, любовь, дружба, (vidi словарь Далевъ slovo: ладить), po němečki bi se reklo: o herrliche Unterhaltung, herrliche Gesellschaft! — Iz toga se vidi, da se ima reči ладо моя, pa не ладо мое.

I v serbskích narodních pěsňach ima připěv : ладо! ладо! оj ладо оj! Vuk Štef. Karadžič v svojem řečníkě serbskom ima glagolj ладати s poznamkoj : V Horvatskoj okolo Karlovca idu děvojke naktijene věncami po selah na den sv. Jurja od hiše do hiše pěvajuč i se zovu : ladavicami. —

Učeni g. spisovatelj članka i knjižice o ruskoj muzikě je stavil uprašanje ljubopitno i važno ne samo za Rusa, nego i za čelo slavjanstvo, ni ljubopitno i važno samo gledé muzike, nego i gledé narodopisa i zgodovine slavjanske.

Ja naměřavam progovoriti kratko, ne samo o muzikě ruskoj, nego v obče o slavjanskoj po tomu, čto se može mnogo jasněje i točněje razpravljati o muzikě ruskoj, ako se oziramo zajedno i na muziku ostalih plemen slavjanskich.

Na prvi pogled čini i kaže se dosta težavno o slavjanskoj muzikě kazati něčto osnovnoga osobito toga radi, jerbo je narodnich slavjanskich pěsni skoro nepregledna množina, činivaju skoro same za-se malu knjižnicu — i nisu do sada niti vse zapisane; dalěje su napěvi narodnich slavjanskich pěsni i plesov v raznih pokrajinah tako řezko različni, na priměr napěv poljskoga mazurka i napěvi ruskih narodnich pěsni i horovodov, su tako različni, da se več razlikuju jeden od drugoga, nego muzike različnih narodov, na priměr muzika italijanska, francuzska, hispanka i němečka; k vsemu tomu pride ješče to, da je muzika slavjanska v blizkoj srodnosti s muzikoj sanskritskoj, to je, arijsko-indičkoj, i da bi třebalo pišučemu o slavjanskoj muzikě ozirati se i na muziku sanskritsku. Videč vse to se spisovatelj zarazi, udivi i ostermí; naj težje je to, da se upravo ne vě, čto početi s tako razseglim predmetom i kdě se toga različnoga děla přijeti i lotiti.

Izverstno kaže g. spisovatelj sostavka: Русская музыка, da obrabotka i razprava o ruskoj (slědstveno i o slavjanskoj) muzikě ni dělo jedinoga človeka, nego dělo „obščago, družnago sodějstva“.

Dělo je dvojverstno: opis starine slavjanske muzike i opis muzike arijsko-indičke; radi toga dolžni sodělavci i sotrudniki při těm poduzetji rozděliti se na dva oddělka: na slavjanski i arijsko-indički odděl.

O slavjanskoj muzikě.

Pervo dělo je vědečko, slovstveno, nemuzikalno. — Věsti o starinog muzikě se imaju sbrati, pretresti i presuditi — se imaju slovstveno razložiti različke, lade (Tonarten) slavjanske muzike — se imaju naznačiti, imenem poimenovati one narodne pěsni i napěvi slavjanski, kteri su naj starějši — blizo 70 je napěvov segajučich v vreme sanskritičko — poslědnič se imaju poimenovati i opisati staroslavjanski muzikalni nastroj. Bez take predbežne vědečke razprave se ne može nič izdatnoga opraviti o starinog muzikě slavjanskoj. Taka vědečka razprava načiniła bi se pako točkoj srědišnog

(Kristalisationspunkt), okolo koje bi se poredom uverstile skoro same od sebe narodne pjesni i napjevi i različne slavjanske lade; taka vedečka razprava bila bi za pjesni i napjeve to, što je vojnikam vojniški ukaz: Staviti se v poredok! (Stellt euch!)

To bi ne bilo težko, latku (Material) za to djelo imam uže sbranu, ako bi trebalo, bi ju samo razporedil i na čisto spisal.

Drugo djelo je vlastne *muzikalno*. Rodoljubni i ućeni muzikoslov ruski bi od tjeħ 70 naj starješih pjesen slavjanskih posvetnih (mirskih) zapisal napjeve verno i toćno tako, kako jih poje ljudstvo slavjansko z vsjemi posebnostjama slavjanskimi — po zapadnjaćko rećeno: s vsjemi pogreškama, onda bi te napjeve v muzikalnom ozirje pretresel, presudil, i ustanovil iz tjeħ starinih napjevov znaćaj, karakter, staroslavjanske muzike i razliku od muzike tako imenovane obće; dalje bi zapisal pjesni i napjeve cerkvene pravoslavne stare, do-Petrovske. Slova tjeħ svetih pjesni sicer ne segaju dalje v starinu, nego do upeljevanja hristjanstva, napjevi naprotiv ćinivaju bogato, zlatno sokrovišće (zaklad) muzike praslavjanske. Ako imaju pravoslavni Serbi i Bolgari mozebiti posebne cerkvene napjeve — različne od ruskih, bi se imeli takže sobrati i napisati.

To bi takže ne bilo pretežko. Pravoslavne cerkvene pjesni su obće znane, ni jih potreba trudno i mudno jiskati, samo da se napjevi napišu po sposobje izvirknom starinom; dalje naj starješe mirske (svetovne) pjesni su naj obićejše i naj razširenješe med ljudstvom, njih napjevi se toga radi bez mnogoga jiskanja lahko napišu; blizo dvje tretjine ($\frac{2}{3}$) od onih 70, se ćuju v Moskvje i v njenoj okrestnosti (okolice).

Tretje djelo je *živopisno*. Rodoljubni risar (risovšćik, Zeichner) bi narisal v malih podobicah (Vignetten) pojedine staroslavjanske muzikalne nastroje ali lezeće ali naslonjene, ali obćešene, i pri vsakom pojedinom nastroji bi narisal i muzikanta oni isti nastroj jigrajućega, v narodnom odjejanji, oblaćilje; dalje bi narisal prizore (Szenen), kako se igra horovod, kolo, bolgarski ples hojsa, poljski mazurek, ugarsko-slovenski ples kordaks, imenovan takže: bistrikom ali ćardašem i tako dalje. K vsakoj podobice i k vsakomu prizore bi se pripojil kratek popis; tak sebe menji i kratši popis pojasni svoj predmet nazornje, nego naj obširknješi i naj ućenješi popis samimi slovama bez podobice i bez narisanaoga prizora.

O muzike sanskritskoj ali arijsko-indićekej.

Ovdje je dvojno znanje potrebnog; znanje jezika sanskritskoga i angleškoga, po tomu što je mnogo izverstnih knjig o predmetah sanskritskih i arijsko-indićekih tiskano v angleškom jezike.

Ućeni gospodi sanskritoslovi da pregledaju sanskritske vede i to posebno:

Vedu s a m a n (pješmaricu) ali samavedu, to je sbornik pjesni; onda:

Vědu a t h a r v a n (sveščeničku) ali atharvedu, sbornik več od 700 pēsni obsegajuči.

Da bi sanskritoslovi skupa s muzikoslovami nastojali dobiti sanskritske glavne napēve obredne, kateri se pēvaju samo na určite, na opredēljene, na odredjene dni v lētē ali samo o odredjenom vremeni lētnom; jedni govore, da jih je 23, drugi tvrde, da jih je 36. Vidi Asiat. Researches IX. stran 454 i slēd. Semo spadaju nedvojbeno slavjanske obredne pēsni. — Dalēje, da bi se postarali dobiti imena i slike staroindičkih muzikalnih strojev; možebiti su naslikani v nēkoj knjigē sanskritskoj ali angležskoj. Slike tēh muzikalnih strojev se vide i v svetiščē v Ellorē vipuklo iz žive skale, iz ljutoga kamena, izdlabane, izkresane.

Učeni angleži Sonnerat, Solvyns, Crawford i jini napočitaju 36 indičkih muzikalnih strojev.

Stoj ovdē ješče ta skromna želja, da bi ti spisi i knjige o slavjanskoj i o indičkoj muzikē ne dajale se na svētlo v nēkom zapadnjačkom jeziku, nego v ruščinē, da bi nam ne trebalo učena dēla učenih Slavjan iz tudjega jezika predstavljati v naš krasni jezik slavjanski — takže iz te pričine bi se imela učena dēla o vsakoj naukē slavjanskoj izdavati v slavjanskom jeziku, v ruščine, jerbo stava tēm nerēdko nauka i cēl predmet mnogo jasnēji bez razjasnenja, med tem ko v tudjem jeziku ostane temen i po dolgom razjasnivanju i opisivanju, na primēr; obširno se nerēdko razjasnuje, što to znače sanskritska slova: aum ali um, veda, sloka — ako pišeš po slavjanski ni trēba nijednoga razjasnivanja, to je namrēč: um (Verstand), v ē d a (Wissenschaft), sloka (Strophe); ta slova su sanskritska i zajedno slavjanska.

О СЛѢДАХ ПРАСЛАВЈАН.

(Надальевање.)

Арији i Аријани

су само једен пранарод i су првобитци у својој прадомовинѣ.

Арији пребивајући јужно i Аријани северно од Гималаје су чинили у стародавности само једен једини неизмјерно велики пранарод; то доказују слѣдеча:

1. Племена аријска i аријанска имају, како се види, једно исто народно име, тако је i једна њих домовина.

У Индији зову се аријски Инди по санскритски: ārya, то је: славни; њих земља зове се āryadeśa = аријска дежела, тако āryavarta, то је аријска покрајина.

Племена северно од Гималаје пребивајуца, на примѣр Бактријани, Меди, Перси и јини су звали се по цендикци также аирја, по геленски агіоі = арјани, то значи также: славни. — Именито Меди звали су се изврно аријанамі. „Меде је звал весолѣен свѣт изврно аријанамі (агіоі).“¹⁾ — Како та племена тако и њих земље су звали се по цендикци аирјана, по геленски: агіана.²⁾ — Медија атропанска је также звала се аријаној, остала Медија пако арјака, из чега је постало садајно име земље Грак. — Армени зову народ медијски: ари, арик, то је арја, арјака. — Птоломаіос спомѣња народ ариакі станујуци на сподњем поречји *Jaxarta*, рѣке Сир.³⁾ — Персе су звали геленски списоватељи: *Artaoi*, ктеро слово има они исти корен с словом арја и помѣни также славни. Велѣд тога почињу и многа особна имена персијска словом агіа значечим славни, на примѣр: *Agio-barzanes*, *Agio-manes*, *Agio-gamnes* . . .⁴⁾

2. Језика, санскритски особито нај старѣјши, каков се налази в ведах и старо-аријански, то је цендикци, ста си мед себој подобѣја, него ктераколи два јина језика индоевропска. Неки учени мужи тврде дапаче, да су знајуци санскритски поимали за силу и аријанске, то је, цендикке старе шисе.

3. Има в аријанских дежелех земљениспих поименованј чисто санскритских, на примѣр: Мамарканда, Коканда, Јарканда . . . канда је слово чисто санскритско и значи: предѣл, покрајину, крај.⁵⁾

4. Има и земљениспих поименованј, која налазе се в Индији по санскритски и оно исто значеча, по цендикци при Аријанех; на примѣр: Рѣка по санскритски: Сарају при Ајодји в Индији се налази опет в цендикској рѣкѣ при Гератѣ именем оно исто значечем: Гароју, в написех зарѣзних (in *Keilinschriften*) Гарива, вѣроподобно рѣка Гарируд. — Света рѣка Сарасвати се налази в Индији, о ктерој се приповѣдују нај старѣјше приповѣдке згодовинске, на најде се опет точно при Аријанех по цендикци: *Naqaiti*, в написѣ зарѣзном: Гарак'ваитис = Арг'анд-аб, по геленски: *Agachotos*, то је, ипѣјша рѣка: Гилменд, ктера се излива в Заре = језеро.

5. Владарски народ Пандава најде се в Индији на и звуиѣ Индије в Согдијанѣ. „Далѣје пребивају Согдијани, њих мѣсто Панда.“⁶⁾ — При Аријанех је обшрна земља Согдијана и на Индѣ рѣкѣ недалеко од соводија пет рѣк се је также налазила јешче о часѣ Александра М. невелика држава Согди.⁷⁾

6. Земље Аријев индикких и северних Аријанов су се скупа држале. Индикка земља је в стародавности сегала до западнога Кабу-

¹⁾ Геродот 7, 62. — ²⁾ Страбо 15, 2. — ³⁾ Птоломаіос 6, 14.

⁴⁾ Ласен 1, 5—7. — ⁵⁾ Ласен 1, 119. — ⁶⁾ Плин. 6, 16 (18). —

⁷⁾ Арриан поход Алекс. М. 6, 15. Ласен 2, 652.

лістана і до горе Индукуша і је граничила і медьашіла овдѣ на сродна племена около Паропаніса на северној странѣ индичкога горвја, онда на Бактријане, ктерих потомкі се тепер іменују Таджиками і пребивају в горних долинах рѣке Oxus = Аму і говоре нѣко наречје персіјско. В време стародавно су сі слѣдила в тѣх северних странах аријска племена, племе за племенем і су чинивала цѣлу ред аријанских племен.

8. Арији і Аријани су чинивали в стародавнѣ само једен пранарод, да тога су сі не само в језикѣ, него і в приповѣдках, в державној управѣ, в просвѣтѣ, і в обче в цѣлом начинѣ народнога живљенја тако подобни, како ниједна два народа индоевропска, посебно велъа то о изходних Аријанах, то је, о племенах цендичких.⁸⁾

8. Арији і Аријани су првоселци в својој прадомовинѣ. Вѣроподобно је, да су в Индији poleg Аријев также индички чернци првоселцами. Арији индички се ніч не спомѣњају, да би білі нѣкогда нѣкдѣ индѣ звунѣ Индије пребивали і да би се білі од јинуд семо преселілі; нѣх нај старѣјше приповѣдке приповѣдају о стваренји свѣта, о прародитељах і нѣх живљенји і то тако, да се је все то годіло в Индији. Арији почитају саміх себе првоселцами і Индију својој прадомовиној; нічеса не вѣју, да бісу преже живелі нѣкдѣ звунѣ своје Б'аратаварше.⁹⁾

9. Исто тако мисле і Аријани, Ирані, да су пранарод і да су првоселци в својих покрајинах северно од Гималаје лежечих твердечі, да је нѣх дежела Аријанем Ваежо, перво стварѣна дежела измеђ всѣх осталих дежел.¹⁰⁾

Тако то доказује правдиво і основно Christian Lassen в својој кнѣигѣ: *Indische Alterthumskunde. Bonn 1847.* Чудно је, да оні істи г. Lassen в оној істој кнѣигѣ проті својему істиному і основному доказованју опет протівно ніше і доказује, да индички Арији нісу првоселци, него да су се в Индију в предісторичкој добѣ преселілі, то се не вѣ када і одкуда; да нісу самосталні і самораслі народ, него да су се одроділі од нѣке бѣле kaukasische Rase, од нѣкога бѣлога рода, ктері бѣ обсегал Инде-Арије, все индоевропске народе і заједно і вса племена семітчка: арабско, арамејско, хебрајско, і да бѣсу чинивали једен народ і говорілі једним обчим кавкаским језиком. — Па такога народа нікада ні біло на свѣтѣ і га ні могло біти, јербо двослабичні тако іменовані семітчки језіки, на примѣр: арабскі, арамејскі і хебрајскі неімају с језиками индоевропскимі нікаке подобности і народі међ себој нікакога сродства. Г. Lassen разлага обшірно на веч крајах својега обшірнога дѣла, да су индички Арији се преселовали в Индију і нагадја і разумује, кдѣ, по ктером путѣ, да су по нѣговој мислі, могли в Индију припутовати. — О Аријанах ніше, да нѣх прадомовіна се іма јискати тамо нѣкдѣ в нај оддалеѣнѣјшем ізходном углу іранске земље, тамо

⁸⁾ Ласен 2, 440. — ⁹⁾ Ласен 2, 511. — ¹⁰⁾ Ласен 1, 73.

Turkistan

кдѣ извѣратѣ двѣ рѣкѣ Oxus і Jaxartes = Аму і Сір, тамо нѣкдѣ на горској планинѣ на западном склонѣ гор Белуртаг і Муштаг, кдѣ траја полѣтје само два мѣсеца, зѣма пак десет мѣсецев.¹¹⁾

То је тако немогуче, како да би нѣкто хотел заѣста тврдити, да всѣ европскі народи су се изројили из покрајине Архангелска, али се излегли на западном склонѣ Француске горе Montblanc високо близо снѣжне медве, кдѣ траја полѣтје само два мѣсеца, зѣма пак десет мѣсецев.

В повѣје време је обичај завладао тако писати, что је овдѣ само зато се спомѣнло, да не держимо се неправдѣвога і неосновнога, него правдѣвога і основнога доказованја Ласеновога, то је: Арији і Аријани су чинивали скупа једен самостатен і саморасли пранарод і да су били првоселци с нѣктерими јиними меньшимі племенама неаріјскимі в својој прадомовинѣ лежечој јужно і северно Гималаје.

Име Аријана се је до нашега времена обдержало в имени земље Иран, људство зове се Иранами і нѣх језик иранским, ктери је нарече санскритско.

Пише се нерѣдко нѣкада і о Туранах како о нѣком посебном народѣ і о језикѣ туранском, па то је криво. Турани нису нѣкак извѣстен народ, који би говорио нѣки посебен турански језик, него је то једном поименованје различних народоѣ і племен Монголам данѣ плачајучих. Джингискан је именовал своје људство Кѣкаи монгѣл (Kökä monghöl), то је небеско људство, побѣдѣне народѣ, Монголам данѣ плачајуче, је поименовал скупа Туранами. Зато се не може велѣно говорити о нѣком језикѣ туранском, что трѣба запомиѣнати за даљи поше згодовине славјанске.

О прѣвих добах чловечанства.

Вѣсти згодовинске о прѣвих добах чловечанства су приповѣдовале људству свѣтославне, високопросвѣтљене бѣле жене, жене бѣле, также женбиле именоване, по геленски і латински скажено: Sibyllae. Оне су народ изгојивале, подучевале, надзирале і управљале. О нѣх обшѣрије на својем мѣстѣ. Оне су приповѣдовале народу і га учили о прѣвих добах чловечанства, о добѣ златној, прѣсречној і о добѣ железној, прѣхудој і су прероковале, да доба железна опет кога побуд настане, і да нѣј буде наслѣдовати доба златна, прѣшчастљива і да тада буду се все ствари поновиле на боље, да буде: apokatastasis = restitutio, али како Лактангѣи пише: regum innovatio. Церквени ученики су в тѣх прерокованјах бѣлих жен видѣли предвѣсти о Христѣ і његовом царствѣ.¹⁾ Что су пак жене бѣле приповѣдовале о прѣвих добах чловечанства,

¹¹⁾ Ласен 2, 526. — ¹⁾ Лактангѣи 1, 6.—7, 25.

тога нам Лактантјј ни написао, але Гесиод нам је зачувао те драгоцјене вјести згодвинске о првих добах чловечанства в својем списѣ: *Erga kai hemera* = Дјла і днї. — Мисли се, да је живїл околo лѣта 850. пред Хрїстом²⁾ в селѣ Акрѣ в Бојотїји, каможе је његов отец Дївос преселил се із Малоасїје.

Гесиоду се прїписује нѣколіко списов, на примѣр: Теогонїја — Дјла і днї — пјеснь о шчїтѣ Гераклевом і веч јїних; але извѣстно је, да нї он то все списал, него да су те списе списали разнї списователи; то се відї недвојбено уже із тога, кер је в тѣх списках способ језика і говора јако различен, јешче различнїји пако је смисел і обсег тѣх списов. Теогенїју нї списал Гесиод. Теогенїја нї нїч јїнога, него пјка фантастїчна творнїца (Fabrik) богов і богїнї, положбов і положбонїї і бјсов мужскїх і женскїх; скоро із vsакога невідљївога імена статнога (abstraktem Hauptwort) је изтесан нјкаковї богїч али богїнїа. Кратко і јасно пише Павсанїј о Теогенїји: „Менѣ читавшему ту басень се је сцјла здјло і чїнїло, да је она подметнута.“³⁾ — Опис шчїта Гераклеовога также нї сложил Гесиод, него нјкї јїнї пјснїкар, кої је скушал својем списом наподобнїтї опис шчїта описанога Гомером в Лїјадѣ. В том се слагају в обче ученїакї нашега времена, да Гесиод нї списал все списе, ктере імамо под његовїм іменем і уже старогеленскї језїкословец Аристофанес је мислїл, да спис: о шчїтѣ Гераклевом нї дјло Гесиодово.

Нај старѣшнї спис од списов, ктере імамо под іменем Гесиодовїм і ктерї једнї је дјло његово је спис: *Erga kai hemera* = дјла і днї, важен за Славїане. Те спис нї нїч јїнога него в геленскї језїк преведен сборнїк народнїх пјснї, прїповѣдек, пословїц і правїл господарственїх і полъделскїх народа негеленскога пребївајучега в Малојасїји, одкуда је отец Гесиодов с породїцој преселил се в Бојотїју. То су биле јамачно народне пјснї по тому, что Павсанїас пише, да о његовом временѣ обїватели околo горовїа Гелїкона в Бојотїји пребївајучї су те народне пјснї спрєпљвљали, і су јїх почитали једно і їзкључїво за спис Гесиодов. „Бојотї пребївајучї околo горе Гелїкона тврде по старїнїх вјстѣах, да Гесиод нї нїједне пјснї списал кромє „Днї“ говоречї, да нїтї од те пјснї почетек, гдѣ се говорї о музах, нї он списал, і да спис властно теперво там почне, кдѣ се говорї о двојверстном „eris“ (двојверстном сердцѣ).“⁴⁾

Павсанїј Гесиода нїтї не почита мед пјснїке, ктерїх знак је кїтара, него мед пјвце, ктерїх знак је ловорїка. „І Гесиод седї (в слїкѣ) овдѣ держеч на коленах кїтару, знак, кої не прїнадлежї Гесиоду, что се јасно відї із његовїх пјснї, да јїх је пјл лаворїку держеч в рукѣ.“⁵⁾ Пјснїк пјвајуч пјсен, коју је сам сложил је пјл с кїтарој, пјвец пјвајуч пјснї народну је напротїв держал в

²⁾ Геродот 2, 53. — ³⁾ Павсанїј 8, 18. — ⁴⁾ Павсанїј 9, 31. — ⁵⁾ Павсанїј 9, 30.

рукѣ лаворіку ; Гесиод ні біл пѣсник, него једном пѣвец народніх пѣснi. —

Погледајмо, что обсеже те Гесиодов сборник : дѣла і дни. Stixi (verse) се считају по књиге : Hesiodi carmina, editio in usum scholarum. Lipsiae et Lugduni Batavorum 1818.

Од стиха 1. до 31. се говори о срѣцѣ (eris, серчност = Eifer) к доброму, да је пољезно, і о серчности к препиру, к спору, да је шкодно (вредно). В срѣдѣ тога составка се је спомѣнил Гесиод једне стицѣла семо не спадајуће пословице і ју је тотчас, на мѣстѣ, написао, када му је нападла і тако то он чинива в цѣлом списѣ, када се спомѣни нѣке пословице, ју напише тотчас, било то і в срѣдѣ говора, і написавши ју, надаљује безобзирно опет говор о својем предметѣ. Тако је то право учинил Гесиод і тако чини і vsаки јини сбиратељ пословиц ; ако би пословицу не записао тотчас, когда се је спомѣни, би ју легко позабил.

Од стиха 32. до 91. приповѣдка о изнајдбѣ изкресати огонь. Мочно погеленчана.

Од стиха 92. до 184. подивугодна пѣсенъ згодовинска о петъ первих доб чловечанства.

Од стиха 185. до 193. света приповѣдка. Надпис тој приповѣдкѣ је Гесиод неправо написао ; наслов тој приповѣдки је наук по пословицѣ сербској : К дѣ сила господи, разлогом не ходи.

Од стиха 194. до 230. справедливост се хвали, несправедливост се хули і кори, доказујуч да : справедливост је основа царств.

Од стиха 231. до 238. вѣровни наук о крилатцах, то је, о послах божјих али ангелъях.

Од стиха 239. до 299. разне пословице.

Од стиха 300. до 314. пѣсен о нај вечјих прегрѣхах.

Од стиха 315. до 350. разне пословице.

Од 351. до 639. обшерна правила господарствена, пољедѣлска і тѣм подобна. Посрѣд тѣх правил се је спомѣнил нѣктерих пословиц і јих је написао од стиха 375. до 383.

Од стиха 640. почну опет пословице і на концѣ је нѣкак колendar, ктери каже, о ктерих днех је добро време за разна оправила.

Занимљиво на і подучивно било би, ако би се цѣл те сборник Гесиодов овдѣ в цѣлотѣ од почетка до конца подробно претресел і разложио, что се ради високе нѣгове важности буде і учинило само не на једном мѣстѣ, него по приликѣ : пѣсни се буду претресале, када се буде говорило о пѣснях, приповѣдке при приповѣдках, пословице при пословицах. Овдѣ нам је најпред говорити о подивугодној згодовинској пѣсни : о первих добах чловечанства, о ктерих су људство учили уже жене бѣле. В тој пѣсни се описује пет первих доб чловечанства : перва златна, пресречна ; друга сребрна, также сречна, али не тако сречна, како перва ; третья бронаста, самосилна ; четверта јуначка, дивна і пета железна, худа, то је зла і заједно бѣдна.

Славјанскога зговинарѣа занима само попис двѣх доб, то је, златне і железне, по тому, что славјанеко људство нашега времена се само тѣх двѣх доб живахно спомѣнја. Овдѣ се наводи попис тѣх двѣх доб не в стихах, него в слогѣ разрѣшеном правописом узајемним але в језикѣ старіном, како се вѣсм правом сподобі тѣм прастарім народним пѣсњам, раді тога се в слѣдечеј преставі тѣх пѣсень ставља двојник (dual): (двѣ) облеченѣ, краснѣ телесѣ; бѣліма плашчѣма; онда: се приставља по старославјанскі в 3. особѣ једнојној і множној *t*, на примѣр: јест, сут, почијут, погубит, имѣјут, презирајут, ругајут се, давајут, милујут, поштујут; далѣје се ставља једнодуху минулі час (perfectum simplex) мѣсто сада наваднога сложенѣа, на примѣр: стваріше, мѣсто: су стварілі, бѣаху, м. су бивали, радоваху се м. су се радовали, оброді м. је оброділа...

П Ћ С Е Н Њ

народна згодињска о златној добѣ записал Гесіод в списѣ:
Дѣла і дні, од стиха 95. до 110.

Најпред створише златні род умерљивих људи
неумерљивѣ диві в поднебесјі пребивајучі,
(онда указоваше јим јешче Кронос в небесах владајучі,) а оні живљаху јако диві, безскербна сердца
сцѣла без труда і бѣде, не бојечи се старости,
всегда бѣјаху јим руке і ноге неостарѣле,
радоваху се на пирѣх без всакога зла,
умираху, јако бі уснули, уживљаху вса добра,
живежа обродит јим земља і неорана много і обілно,
задовольні і мирні имѣјаху дѣла с многіми пожиткамі:
ниѣ одкада јест те род земљеју покрит,
се зовут оні чистіми крѣлатцамі поземніми,
сут добрі, зла одврачајучі стражнікі вмерљивих људи,
богатство дѣлечи; і те чин царскі имѣјаху. —

Третьа редка о овој пѣсни: „онда указоваше јим јешче Кронос в небесах владајучі,“ је уставек геленскі, народ обитавајучі в Малој Асији, ктерѣа народне пѣсни, приповѣдке і пословице је Гесіод забилежил, ни вѣровал геленских богов і богінь, него вѣровал је једнога јединога Бога в двѣх особах; онда нису вѣровали на сатане али бѣсе, него на ангелье стражніке умерљивих људи. Предхристјанскі Гелені нису ничеса вѣдели о ангелѣх, Гесіод је овдѣ употребил слово: *daimones*, које властно помѣни: светніке і ангелье, Гелені су јих спременилі в сатане. В временѣ предхристјанском су звали ангелье Словенци: Крѣлатцамі⁶⁾ али божјіми птицамі, Словакі: посламі божјіми;⁷⁾ христјанскі свѣт је пако спријел слово геленско: ангель.

⁶⁾ Freisinger Fragment. — ⁷⁾ Sbornik (ug.) slov. piesni itd. 79.

Слово: діві значі толіко, колико: небешчани, в небесах пребивајучи (Himmelsbewohner). Дів, старославјанско дивъ, праславјанско і геленско: дівос помѣни словоизнитно: удивительні, чудесні (der Wunderbare); на примѣр: Дівос Антиохос значі: славні, удивительні, дивно ізверстні (wunderbar ausgezeichnete) Антиохос, не, како се обічно криво преставља: Антиохос Бог.

Тако і слово: дивні і латінско: divinus значі ізвирно: подивугодні (bewunderungswürdige), на примѣр: divinus Caesar значі: дивні Цесар, не пачо: göttlicher = божји Цесар. — В осталом нерѣдко значі: дів, дівос также: Бог чудесні, дивні.

Uprašanja.

Prosimo gospode čitatelje, da bi blagovoljili odgovoriti na jedno ali drugo od slédećih uprašanj i vredničtvo bude odgovore hvaležno v „Slavjanč“ natisnulo. Za starinu slavjansku su odgovori ti zanimiviji i važniji, nego se na prvi pogled zdi i čini.

1. V Sloveniji, v někojih stranah Horvatske, v Rusiji v kurskoj guberniji i v Poljskoj je znan priprosti, skromni narodni muzikalni nastrojek (kleines Musikinstrument), v zljjskoj dolině se imenuje po svojej podobě, po slikě, orgeljce. Te nastrojek obstoji iz pet ali sedem ali iz devet malih piščalek, dudoček, srédnja je naj daljša, tri do četiri palce, djujme, cole dolga, one na oběh stranah su postupno kratčejše, su debele, kako pero gosinje, načinjene su iz terstja ali iz pleha, žesta, spodnji konec piščalek je zadělan; kada hoće něкто zamuzicirati, se stave gornji konci piščalek k ustam i se piha v piščalke i nastrojek se pomikava pred ustami semo tamo i piščalke dajaju glas: kivi-kivi; od čega zovu te muzikalni nastrojek v kurskoj guberniji: kivički, v ziljskoj dolině pako, kako je uže rečeno: orgeljce. (Etnogr. sbornik V. 101. Bit kurskih krestjan. — L. Golembiowski. Gry i zabawy. str. 218.)

Kako se te orgeljce imenuju pri Vas?

Zakupil bi se človek nad tom priprostem, malom i skromnom nastrojčě, kako je daleko po slavjanskom světě znan; (kako odlegla je kurska gubernija od Slovenije i od Horvatske!) v kakoj nevěrjetnoj globokoj starosti je te nastrojek uže bil pri Slavjanah v običaji, namreč uže pred vojskoj trojanskoj (lěta 1183. pred Hristom) i čto je ješće pamětigodnėje, vsa plesalna muzika Slovencev je izviro i izkoni osnovana na tom stroji muzikalnom, to je, slovenski plesi v Goričkoj = nizki raji ziljski = tako zvani obče znani štajriš = v Rusah podliaskih štaler, pravilnėje štajer-tanec (ples presno slavjanski, pa ne od Němcev sprijeti, kako piše L. Golembiowski v knjigě: Lud polski str. 88.)

2. V Senju v Dalmaciji, v Makarskoj i v Imočkom je pamětigodna jigra imenovana Halka. (vidi: Život i običaji naroda srp-

skoga. Vuk Štef. Karadžič na str. 292. — Arhiv za pověstnicu jugoslavensku VII. str. 132.) — Čto znači slovo Halka ali Alka? čto je tomu slovu slovoizpitni koren? Kako izgleda halka, kako v nju pogadjaju alkari?

3. V Rožiskoj dolině je znana praslavjanska sveta pripovědka k velikomu nauku: derži dělopust, to je, derži i posvečuj prazdnike. V ziljskoj dolině se ta pripovědka pripověduje ješče lepše i obširněje, v Horvatskoj se je pako začuvala i narodna pěsmica k toj svetoj pripovědkě spadajuča. Tiskana je ta pamětigodna pěsmica v knjigě: Pěsme Ivana Kukuljeviča Sakcinskoga. U Zagrebu 1847 na straně 217. Trikrat sem pozorno tu knjigu přečital i jednom tretjikrat sem opazil tu malu pěsmicu, da spada med naj starějše narodne horvatske pěsmice. Tako-le izgleda:

Pčelica.

Zagorska.

Čelica leti
Najviš pod nebó,
Čem više léti
S tem lepše poje.
Čelica moja
Trudna neboga
Hajdmo pred Boga
Boga zmožnoga
Sodca joštroga.

Prosimo uljudno, da bi nam někto učinil to prijateljstvo i poslal nam napěv narodni k toj pěsmičě. —

4. V prvom zvězkě knjižice: Pesmi krajnskiga naroda. V Ljubljani 1839. na straně 82. stojí pěsem pod naslovom: Desetnica. — Ona ista pěsem — věrněje po izgovorě ljudstva tiskana — stojí v knjigě: Narodne pěsni ilirske. Stanko Vraz. U Zagrebu 1839. na straně 165. — Molimo prijazno, da někto iz domorodcev naših napěv te zgodovinske pěsmice nam poslati, ali vsaj kraj, kdě se poje, oznaniti blagovoli. Tako-le ta pesem v knjigě Vrazovoj glasi:

Desetnica.

Stoji, stoji béli grad,
V bélim gradu mlad gospód.
Mladi gospód, mlada gospa.
Mata devet bélih gradov,
Devet gradov, devet hčeri.
Po bélim gradu hodita,
Za béle róke se vodita
In lépo Boga prosita,
De bi jima Bog porod daú,

Daú porod sinka majhniga.
Bog jima je porod daú,
Daú hčerko njima majhino.
Oj, smili se stokrat Bogu!
Dejte bo moglo v desetino,
Ta mlajši hčerka Nežica.
„Kaj jih prosim, zlahtna gospa,
Naj dajo nam od vértá kluč!
Gremo notri se sprehajati,

In lépe rož'ce térgati.“ —
Še je péršoû angel z nebes.
Pérnesu hčerki pérstan zlat,
Mlajši hčerki Nežici.

„To daj ti svoji materi,
De ti spečejo povančico,
Eno lahko popótnico.““

Mati ji speče povančico,
Notri je djala pérstan zlat.
Še vrezala deset kosov:
Vsaki hčerki kosec dala je,
Desetnici je pérstan peršoû,
Mlajši hčerki Nežici.

Ona culico navezala,
Se od gradú pobirala.
Sleče si obleko svileno,
Obleče si raztérgano:
„Bog vas obvari oča, mat'!
Bog vé, bomo se vidli kdà!
Čez sedem lét pridem nazaj,
Ker boste dal' starši hčer možu,
Stariši hčerko Lenčico.“

Vsi so jo nazaj klicali:
„Pojd nazaj, desetnica!
Bomo dali starši hčerko,
Ki je že per vsi pameti.“
Desetnica gre zmirem naprej,
Ona péršla v zeleni gojzd.
Se je strila terdna noč,
Tèrdna noč in tèrden mrak.
Ona doli k bukvi sedla je.

Kader odbije poúnoči,
Ta čas sveto dèrvo govori:
„Pober' se spod mane, desetnica.“

Čez sedem let je šla nazaj,
Je péršla v béli grad,
Gospóda prosi, jo met' čez noč:
„Kaj jih prosim, zlahtni gospód,
Naj me imajo čez noč!“
„Pojd' sirota raztérgana,
Raztérgana, razmèrsena!
Pojdi ti v černo kuhinjo,
Gospe pros', de te majo čez noč.““
Dol je šla v čèrno kuhinjo,
Prosi gospó, meti jo čez noč.

Gospa nji tako govori:
Imaš, ubožica, béle uši!
Mi te nimamo kje imeti,
Bodo péršli davni ljudje:
Smo dali starši hčer možu
Starši hčerko Lenčico.“

Desetnica se zabèrni,
Kervavo souzo potóči:
„Bog jih obvar' zlahtna gospa,
Zlahtna gospa mati moja!“
Mat' doli pade, omedli,
Per ti priči dušo pusti.

Vsi so jo nazaj klicali:
„Pojd' nazaj, desetnica!
Tvoji materi vže svečo derzé!“
„Naj jo le derzé v ime Boga!
Saj sem jim pred povédala:
Čez sedem let bom péršla nazaj.
K' bodo dal' starši hčer možú,
Starši hčerko Lenčico.
Koderkoli hodila bom,
Za njih dušo molila bom.““

Listnica vredničtva. Některim gospodam čitateljam pošljemo več iz-
tisivov 10. čisla „Slavjana“ darom (gratis), da jih razdèle med svoje prijatelje,
ne bi li jim časnik moжебiti dopadel, da bi se predplatili na njega buduče
léto. — G. M. K. v M. Krasno je posvetiti se nauké slavjanskoj! Smo Vam
poslali. — G. J. K. v G. Čislo 8. Slavjana smo odposlali v svoje vreme v
C. 9. pak v G.; tako smo poslali i g. B. N.; od kteroga nam vendar niste
prebivališča oznanili. — Slovarje, pravila i slovnico pošljemo tote dni dotič-
nim gospodam spisovateljam. Bog daj sreču!

